

TEMAGRUPPEN UNGA I ARBETSLIVET

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

DET LÖNAR SIG II

– EN ANALYS AV ARBETSMARKNADSPROJEKTS
SAMHÄLSEKONOMISKA LÖNSAMHET

Temagruppen Unga i arbetslivet

Temagruppen Unga i arbetslivet ska verka för att erfarenheter och kunskaper tas tillvara från projekt som har finansiering från Europeiska Socialfonden. I temagruppen samarbetar Arbetsförmedlingen, Communicare, Försäkringskassan, Skolverket, Socialstyrelsen, Sveriges kommuner och landsting samt Ungdomsstyrelsen.

© Ungdomsstyrelsen 2012

ISSN XXXX-XXXX

ISBN XXX-XX-XXXXX-XX-X

Projektledare Magnus Björkström

Grafisk form/omslag Marcus Westfal

Distribution Ungdomsstyrelsen, Box 17801, 118 94 Stockholm

Telefon: 08-566 219 00, Fax: 08-566 219 98

e-post: temagruppen@ungdomsstyrelsen.se

webbplats: www.temaunga.se

Innehåll

Inledning	5
Sammanfattning och slutsatser	6
Lönsamheten i offentlig sektor som helhet	6
Några tydliga framgångsfaktorer för ett lyckat projekt	7
Lönsamhet som motiv till permanent verksamhet	7
Översiktlig beskrivning av projekten och deltagarna	9
Beskrivning av den beräkningsmetod som används	10
Avgränsningar och antaganden	11
Det praktiska arbetet med Nyttosam	12
Redovisning av projektens resultat	13
Samhällsekonomisk potential	13
Verkningsgrad	15
Projektkostnad och kostnad per verkningsgrad	17
Lönsamhet på kort sikt (1 år och 2 år)	18
Lönsamhet på medellång sikt (5 år)	20
Payoff-tid	21
Påverkan på deltagarnas ekonomi	22
Referenser	23
Bilaga 1. Sammanställning av studerade projekt	25

Förord

Detta är den andra versionen av rapporten Det lönar sig. Den skiljer sig från föregångaren från 2011 genom att vi ytterligare ett år senare har följt upp en del av de ungdomar som var med i ett projekt (se Temagruppen Unga i arbetslivet 2011a). Vi presenterar därmed projektens lönsamhet på både ett och två års sikt efter att deltagaren har lämnat verksamheten. Under 2010 gav Temagruppen Unga i arbetslivet ut publikationen Unga som är ut-
anför arbetsmarknaden - En socioekonomisk diskussion, författad av Ingvar Nilsson (SEE & OFUS). Den rapporten beskriver mer ingående vad som är en kostnad och vad som är en investering när vi arbetar med att bryta ungas marginalisering på arbetsmarknaden. Där framkommer också att vi riskerar att missa viktiga kostnadsöverföringar mellan sektorer och huvudmän om vi inte har ett helhetsperspektiv. Rapporterna kompletterar därmed varandra med de olika ingångarna i socioekonomiska kalkyler.

Det lönar sig har producerats av Magnus Björkström vid Temagruppen Unga i arbetslivet tillsammans med payoff AB. payoff AB har gjort datainsamlingar och beräkningar samt definitionerna av de mått som används.

Maria Nyman

Stygruppens ordförande (tf) Temagruppen Unga i arbetslivet

Inledning

Vi står under 2010-talet inför en stor demografisk utmaning i och med att arbetskraften minskar i förhållande till befolkningens storlek. Nyttillskottet till arbetskraften är för lågt relativt avgångarna samtidigt som vi lever allt längre. Det leder till att en oförändrad arbetskraft ska försörja allt fler äldre. Ett tillskott av fler individer till arbetskraften kommer inom överskådlig tid att vara avgörande för att kunna behålla och finansiera den gemensamma välfärden (SCB 2009).

Av de unga som borde vara i arbete, eller i studier för att senare komma i arbete, är det en relativt stor grupp som är utanför av olika orsaker och behöver särskilt stöd från offentlig sektor. Åtgärder för att bryta deras utanförskap är mycket viktiga. Risken är annars att utanförskapet permanentas med fattigdom och ohälsa som följd. Förutom de individuella besvär det orsakar är det dessutom samhällsekonomiskt mycket kostsamt. Det är det som vi fokuserar på i den här rapporten. Om konsekvenser för unga själva, och hur de upplever sin situation, kan man bland annat läsa i avhandlingen Den dubbla vanmaktens logik (Angelin 2009) och rapporten Unga utanför (SOU 2003:92).

Sedan 2007 har konsultföretaget payoff AB följt och utvärderat ett stort antal projekt som syftat till att bryta deltagarnas utanförskap. Projekten och verksamheterna som studerats drivs av samordningsförbund som kännetecknas av samverkan mellan socialförvaltning, kommunala arbetsmarknadsenheter, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan och landstingen. Projekten arbetar med att så effektivt och snabbt som möjligt ge det stöd som den enskilda individen behöver. Deltagarna har ofta varit inaktiva under lång tid och har olika försvårande

omständigheter som depression, funktionsnedsättning, läs- och skrivsvårigheter, social fobi och/eller missbruk.

Merparten av projekten drivs av samordningsförbund och många av dem är delfinansierade av Europeiska socialfonden.

payoff har från sina utvärderingar en omfattande databas med individuella resultat. Databasen innehåller en mängd olika nyckeltal på samhällsekonomisk nivå och nedbrutet för aktörerna kommun/stad, landsting/region, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan samt för individerna som deltar. I den här rapporten redovisas resultat från projekt som haft unga som målgrupp eller där unga ingått bland deltagarna. Beräkningar och redovisningar, till och med ett år efter avslutat deltagande, är baserade på 592 deltagare som är mellan 18 och 30 år inom 28 olika projekt åren 2007–2010. De 28 projekten var samtliga som fanns med aktuell målgrupp i payoffs databas (se bilaga 1). Uppföljningen två år efter avslut grundar sig på 168 deltagare från elva av de ursprungliga 28 projekten. Valet av just de elva gjordes av praktiska skäl, det var endast de projekten som hade resurserna att samla in information om gamla deltagare. Flera projekt var dessutom avslutade hösten 2011 när uppföljningen gjordes.

Temagruppen Unga i arbetslivet (2011b) har även gjort en utvecklad statistisk modell som kan användas vid analyser kring unga som varken arbetar eller studerar. Det finns också brittiska studier där just fokus på den gruppen unga (not in education, employment or training – NEET), kopplats samman med samhällsekonomiska kalkyler (Audit Commission 2010).

Sammanfattning och slutsatser

De projekt som ingår i den här rapporten har utvärderats av payoff AB med beräkningsmetoden Nyttosam. Projektens målgrupp är enbart eller delvis unga individer. Resultaten i rapporten är beräknade på deltagare som är mellan 18 och 30 år.

Huvuddelen av de projekt som utvärderats har visat sig vara ekonomiskt lönsamma men med en stor spridning på hur stor lönsamheten varit. På ett års sikt är lönsamheten mycket god och samma lönsamhet består även efter två år med en ytterligare liten förbättring. Att läget är ungefär detsamma efter två år som efter ett år är positivt eftersom den goda individuella utvecklingen inte förändrats till en tillbakagång. Den goda utvecklingen har inte fortsatt med samma hastighet som under det första året. Stagnationen tyder på att det finns stödbehov hos deltagarna även efter att de har lämnat projektet, även om projekttiden har varit mycket bra. En annan observation i analysen två år efter deltagande i projektet är att det trots en genomsnittlig förbättring är många som har ökat sin konsumtion av reala resurser, det vill säga vård och annat stöd.

Eftersom inga kontrollgrupper har använts kan vi inte med exakthet hänföra resultatet till projektets verksamhet. Med tanke på den långvariga inaktivitet som präglar deltagare i den här typen av projekt ligger det dock nära till hands att utesluta att så många just efter projektavslut fått en positiv utveckling av andra skäl.

Prognoserna bygger på befintliga data samt national-

ekonomiska teorier om arbetsmarknaden. Ett viktigt antagande är att undanträngningseffekten, det vill säga att ny arbetskraft tränger undan annan, är mycket låg när dessa individer kommer i arbete samtidigt som behovet av arbetskraft är stort inom många sektorer redan nu. På sikt är behovet av arbetskraft enormt och en mycket stor utmaning för samhället (SCB 2009). Antagandet är att den befintliga arbetskraften är flexibel och resurser till största del kan omfördelas.

LÖNSAMHETEN I OFFENTLIG SEKTOR SOM HELHET

Den samhällsekonomiska potentialen, det vill säga den högsta möjliga lönsamheten, på ett års sikt är i genomsnitt drygt 600 000 kronor per deltagare. Potentialen bygger på att deltagaren lämnar bidragsberoende, minskar konsumtion av vård och omsorg och i stället börjar producera och betala skatt som en genomsnittlig löntagare.

Den lönsamhet som projekten bidragit till är naturligtvis inte alltid så hög som den fullständiga potentialen, det är svårt att gå från inaktivitet till full sysselsättning på kort tid, men förutom att investeringen oftast återbetalar sig redan inom ett år så finns det även en genomsnittlig lönsamhet på 35 800 kronor per deltagare redan det första året från att deltagaren kommer in i projektet. Två år efter har den totala lönsamheten stigit till 164 500

kronor efter att projektkostnaden dragits av år ett. Prognosen, baserad på läget två år efter, är att en lönsamhet på i snitt 550 000 kronor per deltagare uppstår under fem år. Det handlar alltså om hög samhällsekonomisk lönsamhet för en insats som i snitt kostar 66 400 kronor per deltagare. På längre sikt blir lönsamheten naturligtvis ännu högre och när det som nu handlar om unga människor är den högsta möjliga lönsamheten fram till pensionsåldern oerhört hög. Resonemangen utgår från att projektens deltagare i huvudsak är de som har betydande svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden, och inte unga som på kort sikt ändå skulle fått ett arbete.

Mediantiden för att projekten ska betala sig själva är sju månader. Återbetalningstiden är kortare för kommunerna men något längre för Försäkringskassan och staten totalt. Landstinget ligger precis på medianen i detta sammanhang. Det betyder alltså att det finns förmodad hög lönsamhet för alla nivåer i offentlig sektor, vilket bör vara ett incitament för kommun, landsting och stat att aktivt och gemensamt verka för att bryta ungas utanförskap. Detta kan läggas till det som borde vara det huvudsakliga argumentet för ett aktivt arbete inom området – nämligen de betydande konsekvenser det får för varje ung individ som ges tillräckliga förutsättningar och möjligheter att etablera sig i samhället.

Resultaten visar sammantaget att det utifrån ett samhällsekonomiskt perspektiv verkar vara mycket lönsamt att fokusera på unga vuxna som står utanför arbete och studier.

NÅGRA TYDLIGA FRAMGÅNGSFAKTORER FÖR ETT LYCKAT PROJEKT

Det finns många faktorer som bidrar till att utöka arbetskraften och minska arbetslösheten. Utbildning är en mycket viktig faktor liksom det rådande konjunkturläget.

För dem som befinner sig långt från arbetsmarknaden och kanske aldrig har haft ett jobb eller lyckats fullfölja en utbildning behövs dock särskilda insatser.

Projekten som studerats har arbetat med en helhetsyn på individen och samhället. Att identifiera individens behov och väg till sysselsättning har fått styra. För att det ska vara möjligt har samverkan över myndighetsgränser varit centralt. Detta för att undvika att perspektivet blir för snävt inriktat på den egna verksamheten istället för att se till vilka olika aktörer som kan stödja ungas väg mot arbete. Samlokalisering av personalresurser har kortat handläggningstider avsevärt och bidragit till bred relevant kompetens. Inte minst har tillgång till medicinsk kompetens, ofta psykiatrisk, varit betydelsefull. Personlig utveckling och vägledning med "jobbcoacher" har varit viktigt och framgångsrikt.

I organiseringen av projekten har en långsiktig finansiering varit av stor betydelse. De samverkande organisationerna har funnits i en styrelse med gemensam ledning och tillsammans i det praktiska arbetet.

Rapporten visar att det finns många lovande projekt som riktar sig till unga med behov av offentlig sektors stöd och insatser för att bryta ett utanförskap. Genom att jobba med multikompetenta team, samverka och se helheten har arbetet bedrivits betydligt effektivare än vad som skulle vara fallet om aktörerna verkat var för sig.

LÖNSAMHET SOM MOTIV TILL PERMANENT VERKSAMHET

Skälen till att göra socioekonomiska kalkyler är främst två. Den ena är att på ett sammanfattat och kvantifierat sätt utvärdera projektet och på så sätt se vilka utvecklingsbehov som finns och vilka mål som ska sättas för fortsatt verksamhet. Den andra anledningen är att i ekonomiska termer motivera att projektet, förutom att det är givande för deltagarna, dessutom är direkt lönsamt för

den framtida ägaren av den permanenta verksamheten med samma innehåll. Att framgångsrikt hjälpa människor som har problem och dessutom fungera som en "kassako" kan tyckas vara ett relativt säkert argument för att motivera fortsatt existens för verksamheten men så enkelt verkar det tyvärr inte vara.

I Temagruppen Unga i arbetslivets rapport Temporära organisationer för permanenta problem från 2012 har vi undersökt betydelsen av bland annat socioekonomiska kalkyler för att implementera projektverksamhet i den ordinarie organisationen. En slutsats från rapporten är att utvärderingarna, trots övertygande kalkyler, ändå inte har betydande effekt på de som förväntas besluta om verksamheten. Anledningen är att de operativa cheferna i kommunen inte berörs särskilt mycket av den förmodade lönsamheten, som man på förhand heller inte vet var den landar. Det de ansvariga cheferna vet är att det inte kommer att vara synbart lönsamt för den enhet eller förvaltning de ansvarar för på kort sikt och även om det blir lönsamt för den enheten så kommer inte budgeten att

öka till följd av det. Kort sikt i det sammanhanget är det innevarande året eller inför planeringen av det kommande årets budget. Även på längre sikt kan det vara svårt att se den lönsamhet som faktiskt finns eftersom en effektivisering inom den del av organisationen som jobbar med just de här ungdomarna gör att fokus och resurser flyttas till andra områden och någon finansiering frigörs därför inte. Lönsamhet innebär alltså inte att det kommer pengar till kassan, utan istället innebär det minskade utgifter.

För att motivera implementering av ett projekt verkar socioekonomiska kalkyler därför lämpa sig bättre i dialogen med styrande på den högsta strategiska nivån i den eller de organisationer som driver projektet. Det är lönsamt för offentlig sektor som helhet att arbeta för att underlätta ungas väg mot arbete men "lönsamheten", och den tid det tar att "räkna hem pengarna", varierar mellan olika aktörer.

Översiktlig beskrivning av projekten och deltagarna

I den här studien ingår enbart projekt med deltagare som är under 30 år. Gemensamt för målgruppen som deltagit i de utvärderade projekten är att de stod långt från arbetsmarknaden, det vill säga de var inte direkt anställningsba-

ra. De var inte självförsörjande och i många fall hade de en relativt hög konsumtion av offentlig sektors tjänster inom vård och omsorg.

TABELL 1. Projektmassa och deltagare

Antal studerade projekt	28 (11 i uppföljningen två år efter avslut)
Antal deltagare 18-30 år som ingår i studien	592 (168 i uppföljningen två år efter avslut)
Medelålder i projekten	24 år
- åldersspridning	18–30 år
Könsfördelning	51 % kvinnor, 49 % män
Antal deltagare per projekt (medel)	21
- spridning antal deltagare	3–61 deltagare
Tid i projekt (medel)	41 veckor
- spridning tid i projekt	7–117 veckor

Uppdragsgivarna till payoffs utvärderingar är samordningsförbund, som även har varit de som drivit projekten, ofta med medfinansiering från Europeiska socialfonden. Samordningsförbundens uppgift är att genom finansiell samordning arbeta med samordnade insatser för personer som behöver rehabilitering för att uppnå

eller förbättra sin förmåga till förvärvsarbete. Det är ett sätt för offentlig sektor att samverka och utnyttja resurser effektivare.

Samordningsförbunden består av parterna Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, region/landsting och kommun/stad. Genom att parterna funnits med i styrelser

och det praktiska arbetet har insatser underlättats både i projektet och genom att remisser kunnat snabbas på.

Med utgångspunkt från samordningsförbundens uppdrag har det praktiska arbetet i projekten varit mycket fokuserat på att arbeta sektorsövergripande med samverkan, helhetssyn och med att minska "rundgång" där personer bOLLAS mellan olika aktörer utan samordning. Med de olika parterna har man kunnat utnyttja flera kompetenser och jobba tvärssektoriellt och lösningsfokuserat utifrån en gemensam kartläggning.

De projekt som har arbetat effektivt har haft en metodik där man kunnat möta unga där de befunnit sig och med utgångspunkt från den enskildes kompetens och vilja. Coachning har varit ett viktigt inslag. Många av de unga hade haft en trasslig skolgång med avbrutna eller oavslutade studier och mycket begränsad arbetslivserfarenhet. Det har då varit viktigt att se den enskildes resurser och ta vara på individuella önsningar och lotsa dem framåt. I flera fall har det pågått rehabiliteringsinsatser samtidigt med arbetspraktik. Samlokalisering av resurserna har snabbat på processen. Att så tidigt som möjligt

kunna sätta in relevanta åtgärder snabbt så att de unga får förutsättningar att kunna arbeta, utbilda sig, delta i annan aktivitet eller uppnå en bättre livskvalitet har varit mycket viktigt.

Personalsammansättningen med olika kompetenser från de fyra huvudmännen och personer med lång erfarenhet har betytt mycket. Att det i teamet funnits en sjuksköterska som kunnat arbeta med deltagare som haft olika psykiska och medicinska problem har haft särskilt stor betydelse. En ytterligare framgångsfaktor har varit att man upplevt sig som en grupp och kunnat arbeta prestigelöst mellan myndigheterna.

Målsättningarna för projekten handlade om att deltagarna skulle uppnå eller öka förmågan till förvärvsarbete, förbättra livskvaliteten och stärka den sociala kompetensen. En liknande beskrivning kring arbetet inom arbetsmarknadsprojekt för unga med stöd från Europeiska socialfonden presenterar Temagruppen Unga i arbetslivet i rapporten Kreativa projekt 2012:6.

Beskrivning av den beräkningsmetod som används

Modellen som används, NyttoSAM, har sitt ursprung i ett annat samhällsekonomiskt verktyg, SamPop. SamPop togs ursprungligen fram av Samhall Resurs i slutet av 1990-talet. Därefter har modellen vidareutvecklats och uppdaterats och fått namnet NyttoSAM. En del av modellen avser programvara, som kontinuerligt uppdateras med hänsyn till förändringar av skatter, ersättningar, standardkostnader och så vidare.

Med stöd av NyttoSAM genomför payoff utvärderingar och analyser av projekt och verksamheter som syftar till att minska utanförskapet i samhället och till att individernas självförsörjningsgrad ökar.

Kortfattat fungerar programmet NyttoSAM på följande sätt: genom att kartlägga en individs livs- och försörjningssituation före en åtgärdsperiod och sedan jämföra det med motsvarande situation efter åtgärden beräknas de

ekonomiska effekter som uppstått. Effekterna beräknas för såväl offentlig sektor som helhet som för olika aktörer. De aktörer som redovisas separat är kommun/stad, landsting/region, Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, staten totalt, försäkringsgivare samt individen själv.

Programmets struktur bygger på de lagar, regler och system som gäller i dagens samhälle samt ett antal antaganden och avgränsningar. Skattelagstiftning, socialförsäkringssystem, standardkostnader för olika offentliga tjänster, högkostnadsskydd samt regler för olika arbetsmarknadsåtgärder är några av de delar som ingår i programmet. I rapporten presenteras utfall av beräkningarna men av både praktiska skäl och rättighets skäl presenteras inte de omfattande formler som används.

Insatsens kostnad finns med i beräkningarna för första året efter projektet. Andra året finns inga kostnader för den insatsen kvar.

AVGRÄNSNINGAR OCH ANTAGANDEN

För att klara av att bygga upp matematiska modeller och formler som ligger till grund för beräkningarna har ett antal avgränsningar gjorts baserade på etablerad nationalekonomisk teoribildning. Utan dessa avgränsningar blir sambanden för komplexa att beräkna och tolka.

FÖLJANDE AVGRÄNSNINGAR OCH ANTAGANDEN HAR GJORTS:

- Inga undanträngningseffekter förekommer. För just den här gruppen, som är mycket långt från arbetsmarknaden, innebär skapade jobb ytterligare jobb på arbetsmarknaden.
- Alla resurser som frigörs kan omfördelas och användas där behov föreligger även i det korta perspektivet. Ett exempel är att om personalen inom vården får färre patienter till följd av bättre hälsa bland dem som stått utanför arbetsmarknaden så finns det

direkt andra behov som måste tillgodoses.

- Eventuella inkomstökningar för individen leder till ökad konsumtion, inget sparande förekommer.
- Enbart ekonomiska effekter ingår i analysen. Eventuella "icke-ekonomiska" effekter på livskvalitet och välbefinnande ingår inte.
- De ekonomiska effekter som ingår gäller bara den specifika individen. Eventuella indirekta effekter som uppkommer för familj och omgivning ingår inte.
- Beräkningen förutsätter att allt som produceras av de personer som arbetar/kommer i arbete är efterfrågat på marknaden.
- Den intäkt som staten har i form av moms och indirekta skatter bygger på den produktion som individen åstadkommer och inte den konsumtion som han/hon kan orsaka. För beräkningarna innebär det att det förutsätts att allt som produceras, varor eller tjänster, kommer att konsumeras på kort eller lång sikt.
- Beräkningen förutsätter att utbetalade lönesubventioner alltid är anpassade till individens produktivitet, vilket innebär att arbetsgivaren inte kan göra någon vinst på den del av produktionen som denne kompenseras för med subventioner.
- Lönesubventionen står i omvänd proportion till individens produktivitet.

Trots programmets solida och matematiskt korrekta karaktär vill vi betona att det är svårt att identifiera, mäta och beräkna samtliga ekonomiska konsekvenser som är kopplade till en individs rehabilitering. Särskilt komplicerat är det att beräkna det ekonomiska värdet av "mjuka" så kallade "icke-ekonomiska" effekter, som förhöjd livskvalitet, bättre hälsa, minskat lidande med mera som har hög

potential för ekonomisk utveckling. Sådana effekter finns inte med i kalkylerna.

DET PRAKTISKA ARBETET MED NYTTOSAM

När samhällsekonomiska utvärderingar ska göras är det bästa att en totalstudie genomförs som en del av projektet från start. Det har dessvärre inte varit aktuellt av praktiska och kostnadsmissiga skäl för de studier som ingår i den här rapporten. Av den anledningen har projektstudier som bygger på representativa urval, med representativitet för respektive projekt, gjorts.

En styrka med modellen är dock att uppgifter inhämtas kring individens situation normalt ett år före och ett år efter deltagandet i projektet. I denna rapport är det även kompletterat med två år efter projektet. Det faktiska resultatet på kort sikt, ett och två år, ligger verklighetsnära medan resultatet på fem års sikt är en prognos som bygger på det tidigare utfallet och den potential som finns.

En brist med utvärderingarna är att det saknas

kontrollgrupper. I de allra flesta fall är bedömningen hos projektägare att användning av en kontrollgrupp inte är möjligt varken ur ett etiskt eller rent praktiskt perspektiv. Det ekonomiska utfallet skall därför tolkas med viss försiktighet. Det här gäller givetvis särskilt de prognoser som görs kring de långsiktiga effekterna.

En relevant fråga i sammanhanget är om inte deltagarna skulle ha kunnat bryta sitt utanförskap på egen hand, utan att delta i någon åtgärd av den här typen? Även om det är en hypotetisk fråga är utgångspunkten att det skulle ha kunnat ske en viss "självläkning" utan deltagande i ett projekt. För huvuddelen av deltagarna i de olika projekten anser vi dock att de på egen hand inte skulle ha kunnat reda upp sin situation. Detta då merparten av dem inte haft tillräckligt med egna resurser och dessutom befunnit sig i en komplex livssituation som lett till ett mycket långt gånget utanförskap trots stöd från de ordinarie strukturerna inom kommunen, landstinget, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen.

Redovisning av projektens resultat

Ett antal nyckeltal används av payoff för att räkna ut samhällsekonomiska effekter. Följande nyckeltal redovisas genom medel-, max- och minvärden:

- Samhällsekonomisk potential
- Verkningsgrad
- Projektkostnad och kostnad per verkningsgrad
- Lönsamhet på kort sikt (ett och två år)
- Lönsamhet på medellång sikt (prognos för fem år)
- Payoff-tid
- Påverkan på deltagarnas ekonomi

SAMHÄLLSEKONOMISK POTENTIAL

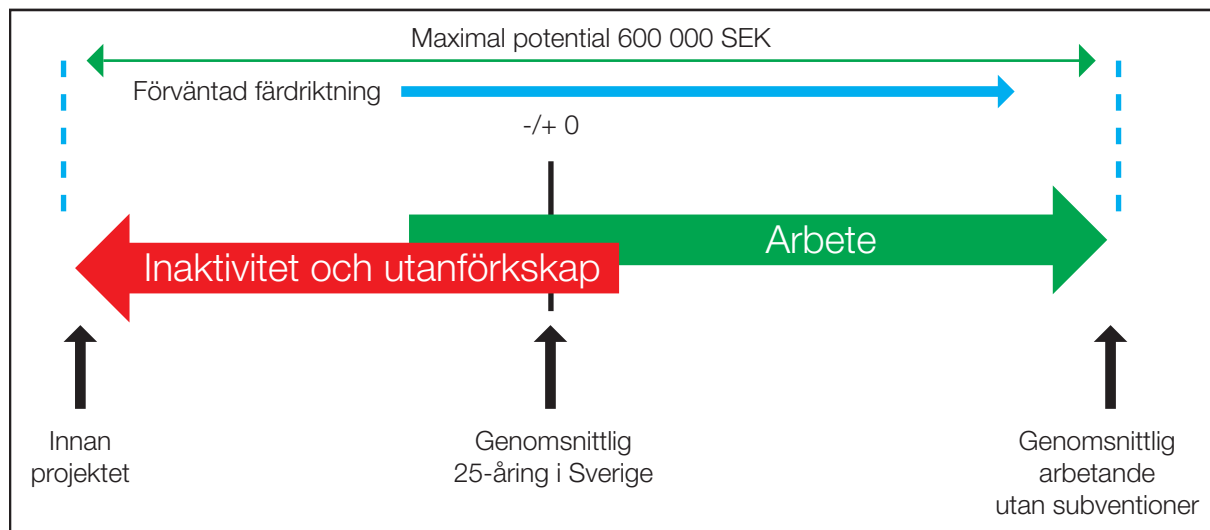
Den samhällsekonomiska potentialen är beräknad utifrån den situation som deltagarna befann sig i tiden före deltagande i projektet.

Med maximal samhällsekonomisk potential avses det samhällsekonomiska värde som maximalt kan uppnås när insatsen startade.

Med tillgänglig potential, kort sikt – föreläge avses den årliga potential som finns att tillgå då deltagaren kommer in i projektet. Potentialen är det samhällsekonomiska utrymme som motsvaras av skillnaden mellan värdet av ett heltidsarbete med genomsnittslön, 27 200 kr år 2010 (alla åldrar inkluderade), plus den eventuella reala resursförbrukningen i form av vård och omsorg med mera reducerat med den eventuella produktivitet deltagaren har med sig in i projektet. Den tillgängliga potentialen är alltså differensen mellan den svarta pilen längst till vänster och den svarta pilen längst till höger i figur 1.

För en individ som står utanför arbetsmarknaden och inte överkonsumerar vård eller omsorg utgör potentialen cirka 550 000 kronor på kort sikt, det vill säga ett år. Omvänt, om en deltagare har ett osubventionerat arbete på heltid och inte är i behov av några som helst stödresurser i föreläget är potentialen noll.

FIGUR 1. Samhällsekonomisk potential

Som framgår av tabell 2 nedan och figur 1 ovan är medelvärdet på den tillgängliga potentialen, där resursförbrukning ingår, i föreläget cirka 600 000 kronor, med ytterligare värden inom de 28 projekten på 838 600 kronor och 527 000 kronor. Potentialen är en sammanvägning av förbrukning av reala resurser inom offentlig sektor (i det här fallet exempelvis vård och handläggningstid) och arbete som bidrar till konsumtion och skatteintäkter. Inaktivitet och utanförskap är förknippat med förbrukningen av de reala resurserna och när projektdeltagarna stärks och aktiveras förflyttas de bildligt till höger i figur 1 och minskar därmed förbrukningen av reala resurser för att i stället producera mer i arbete. Det är den dubbla effekten, av både reala resurser och arbete, som gör att det snabbt kan handla om så stor lönsamhet i att bryta utanförskap. Det här är en förenkling av verkligheten eftersom alla, både inom projekt och utanför, förbrukar reala resurser även om produktionen är hög och hälsan är god.

Den tillgängliga potentialen beräknas utifrån att det

förekommer ett visst produktivt arbete i föreläget på i genomsnitt 10 000 kronor per deltagare (knappt två procents produktivitet) samt att den genomsnittliga vård- och omsorgskonsumtionen är knappt 60 000 kronor per deltagare; $600\,000 = (550\,000 - 10\,000) + 60\,000$ kronor.

Vid efterläget har den tillgängliga potentialen efter ett år minskat med cirka 110 000 kronor och efter två år med knappt 130 000 kronor till 472 000 kronor. Förändringen kan även förklaras med begreppet verkningsgrad som det står mer om under rubriken Verkningsgrad.

Den maximala tillgängliga potentialen på lång sikt visar det potentiella samhällsekonomiska värdet fram till maximal pensionsålder, det vill säga 67 år. Även om det här enbart är en teoretisk siffra visar den ändå vilka stora värden som står på spel i projekt där utanförskapet är stort – medelvärdet är drygt 24 miljoner kronor per deltagare.

TABELL 2. Sammanställningen visar samhällsekonomisk potential, kort sikt i före- och efterläge samt maximal potential per deltagare

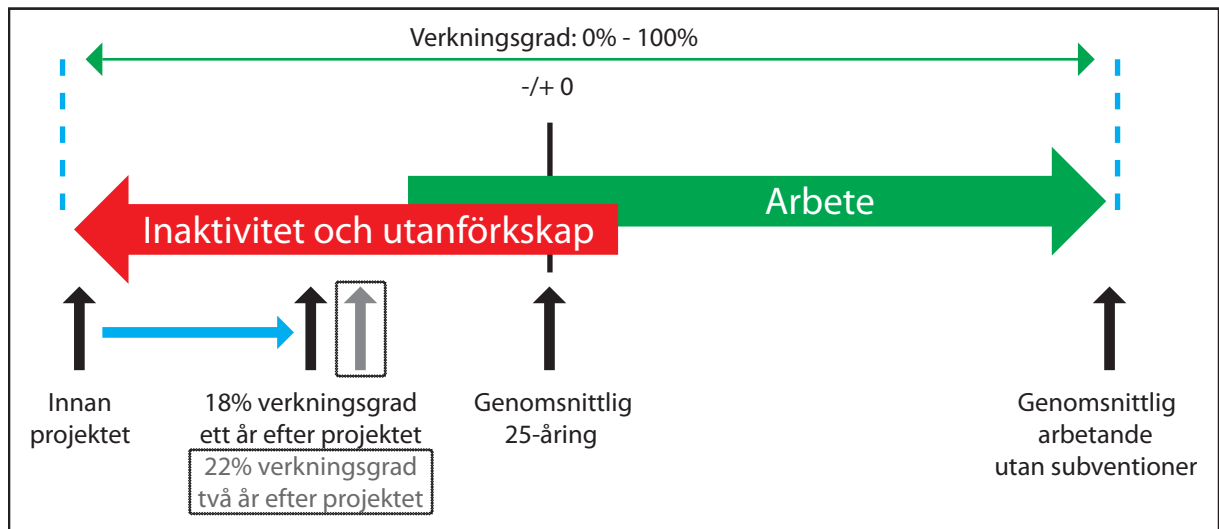
	Medelvärde	Maxvärde	Minvärde
Tillgänglig potential, kort sikt (ett år) - föreläge	600 413 kr	838 600 kr	526 858 kr
Tillgänglig potential, kort sikt (ett år) - efterläge	490 403 kr	621 163 kr	320 686 kr
Tillgänglig potential, kort sikt (två år) - efterläge	472 113 kr	836 413 kr	92 213 kr
Maximal tillgänglig potential, lång sikt (till 67 år)	24 036 001 kr	32 705 400 kr	18 668 629 kr

VERKNINGSGRAD

Verkningsgraden kan sägas utgöra ett mått på projektets produktivitet, i och med att den mäter hur mycket som har förändrats ett respektive två år efter projekt-deltagande. Omvänt visar verkningsgraden även hur mycket av projektets ursprungliga potential som finns kvar jämfört med föreläget, det vill säga hur mycket som finns kvar att förändra för deltagarna för att de ska

bli jämförbara med genomsnittslöntagaren. Som mest kan verkningsgraden vara 100 procent vilket innebär att hela den potential som deltagaren hade kopplad till sig när denne kom in i projektet har frigjorts. Det skulle då innebära dels att personen i fråga fått ett heltidsarbete utan subventioner och dels gjort sig helt oberoende av olika offentliga resurser som exempelvis sjukvård och handläggning.

FIGUR 2. Projektens verkningsgrad

Den totala verkningsgraden är sammansatt av en verkningsgrad för produktion, exempelvis arbete, och en för förbrukning av reala resurser, exempelvis konsumtion av vård. Som framgår av tabell 3 och figur 2 är medelvärdet på den totala verkningsgraden i de studerade projekten 18 procent efter ett år, ett samlat resultat av att verkningsgraden för produktion och reala resurser är 12 respektive 41 procent. Uttryckt i kronor motsvarar 18 procent en lönsamhet på cirka 110 000 kronor. Efter två år har verkningsgraden stigit ytterligare 4 procentenheter och lönsamheten är då ungefär 130 000 kronor. En verknings-

grad på exempelvis 18 procent kan också beskrivas som att deltagarna ett år efter att de lämnat sitt projekt har 82 procent av sin ursprungliga potential kvar att frigöra under tiden fram till att de går i pension. Det här visar på vikten av ett fortsatt stöd för deltagarna inte bara för att de ska kunna stanna på den nivå de är utan även för att ytterligare komma in i arbete med egen försörjning och god hälsa.

I tabell 3 finns även en justerad verkningsgrad, en så kallad känslighetsanalys. Där har den deltagare med högst respektive lägst värde i varje projekt har tagits bort. Med den justeringen förbättras verknings-

graden vilket tyder på att de som haft starkast negativ utveckling faller tillbaka mer än de som haft starkast positiv utveckling har gått framåt. De sämsta värdena är betydligt sämre två år efter projektavslut jämfört med ett år efter vilket tyder på att projekten på kort sikt kan ha hindrat en negativ utveckling som med tiden ändå blev ett faktum. Att vi ser en kraftig genomsnittlig tillbakagång

vad gäller verkningsgraden inom de reala resurserna tyder på att många efter ett framgångsrikt första år faller tillbaka i behov av mycket stöd medan de som kommer in i arbete drar upp medelvärdet till ett plus för den totala verkningsgraden tack vare ökad produktion.

TABELL 3. Sammanställningen visar projektens verkningsgrad, uppdelat på produktion och real resursförbrukning

	1 år efter			2 år efter*		
	Medelvärde	Maxvärde	Minvärde	Medelvärde	Maxvärde	Minvärde
Total verkningsgrad	18 %	41 %	2 %	+ 4% (+6%**)	+ 33% (+31%**)	-27% (-5%**)
Verkningsgrad, produktion	12 %	36 %	- 4 %	+ 5 %	+ 23 %	-5 %
Verkningsgrad, reala resurser	41 %	95 %	- 9 %	- 28 %	+ 92 %	-144 %

*Underlaget är inte identiskt med det som beräkningar på ett år efter är gjorda utifrån. Därför redovisas endast förändringen mellan första och andra året efter projektdeltagande
 **Verkningsgrad med känslighetsanalys.

I tabell fyra ser vi hur utvecklingen har varit för deltagare i respektive projekt grupperade utifrån verkningsgraden de hade uppnått ett år efter projektdeltagande. Det enda som liknar ett samband är att tre av fem av de projekt som lyckats bäst efter ett år har försämrat resultat efter två år. Det kan bero på att några drog upp medelvärdet kraftigt genom arbete vid den första uppföljningen och att de saknar arbete vid den andra. Känslighetsanalyser har antytt att enstaka individer med den bästa utvecklingen kan

dra upp medelvärdet märkbart. För projekten inom de två andra kategorierna fördelar sig förändringarna tämligen lika mellan de olika nivåerna vid den uppföljande utvärderingen. Sammanfattat har totalt sett sex av de elva ingående projekten i alla fall förbättrat sin verkningsgrad vid den uppföljande utvärderingen. Slutsatserna måste dock dras med stor försiktighet med tanke på det relativt begränsade underlaget.

TABELL 4. Förändring av verkningsgrad fördelat på tidigare verkningsgrad. Antal (totalt 11 projekt)

		Verkningsgrad 1 år efter projekt. Kategorier		
		Över 20 %	10 % - 20 %	Under 10 %
	Över 10 %	1	2	1
Förändring 2 år efter projekt	0 % - 10 %	1	0	1
	Försämring	3	1	1

PROJEKTKOSTNAD OCH KOSTNAD PER VERKNINGSGRAD

Projektens samhällsekonomiska kostnad innebär att man redovisar kostnaden för den totala resursförbrukningen relaterad till projektets genomförande. Det innebär att även de eventuella resurser som använts utanför den egna budgeten ska räknas in i den totala kostnaden.

Genomsnittskostnaden för offentlig sektor per deltagare per år i de studerade projekten är drygt 66 000 kronor, med en stor spridning mellan ytterlighetsvärdena; 5 700 kronor respektive 225 000 kronor.

Kostnaden per verkningsgrad är beräknad genom att man dividerar projektkostnaden med den totala verkningsgraden. På det sättet kan nyckeltalet sägas mäta projektets effektivitet och i genomsnitt är det drygt 7 300 kronor efter ett år och med en förbättring med ungefär 1 000 kronor efter ytterligare ett år. Även här är spridningen stor mellan projekten, åtta av projekten har en kostnad per verkningsgrad under 1 000 kronor, medan två har en kostnad per verkningsgrad över 35 000 kronor. Sannolikt beror de stora skillnaderna på både verksamhet och deltagares förutsättningar.

TABELL 5. Projektens samhällsekonomiska kostnad och kostnad per verkningsgrad per deltagare. Beräkningarna grundar sig på läget ett år efter projektdeltagande

	Medelvärde	Maxvärde	Minvärde
Projektkostnad	66 400 kr	224 600 kr	5 700 kr
Kostnad per verkningsgrad efter ett år	7 310 kr	41 733 kr	279 kr
Kostnad per verkningsgrad efter två år	6 266 kr	35 771 kr	239 kr

LÖNSAMHET PÅ KORT SIKT (1 ÅR OCH 2 ÅR)

Detta nyckeltal beräknas genom att intäkten på kort sikt, ett eller två år, minskas med projektkostnaden.

Medelvärdet för offentlig sektor är knappt 36 000 kronor per deltagare med en mycket stor spridning på drygt 400 000 kronor mellan bästa och sämsta resultat det första året. Genom att projektkostnaden belastar första året ökar den totala lönsamheten året efter markant.

Kommun och landsting uppvisar positiva medelvärden, medan staten totalt¹ och dess olika aktörer har

medelvärden som är negativa på ett års sikt. Arbetsförmedlingen har röda siffror även efter två år vilket är en konsekvens av den roll som Arbetsförmedlingen har i processen att reducera utanförskapet. Ett närmande till arbetsmarknaden kan ofta för de som befinner sig långt från den innebära att Arbetsförmedlingen får en ökad belastning som följd av fler arbetssökande.

TABELL 6. Projektens lönsamhet per deltagare för offentlig sektor och dess olika sektorer efter ett och två år

	1 år			2 år
	Medelvärde	Maxvärde	Minvärde	Medelvärde
Offentlig sektor	35 800 kr	270 600 kr	- 131 700 kr	164 500 kr
Kommun/stad	12 000 kr	67 200 kr	- 23 000 kr	50 000 kr
Landsting/region	14 500 kr	193 000 kr	- 39 400 kr	56 000 kr
Staten, totalt	- 23 900 kr	44 300 kr	- 148 000 kr	-27 300 kr
Arbetsförmedlingen	- 33 200 kr	197 kr	- 110 700 kr	-78 600 kr
Försäkringskassan	- 5 800 kr	58 900 kr	- 46 100 kr	5 800 kr

¹ Med "staten totalt" avses Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan plus övriga ekonomiska effekter som påverkar staten, det vill säga främst olika skatteeffekter såsom arbetsgi-varavgifter, indirekta skatter men även eventuell resursförbrukning inom andra statliga myndigheter, t ex. Kriminalvården.

I tabell 7 redovisas förändringar från år ett till år två såväl med känslighetsanalys som utan. Redovisningen med känslighetsanalys innebär, som nämnts, att det bästa och det sämsta värdet per projekt är uteslutet med syftet att enstaka avvikelser inte ska få påverka helhetsbilden för mycket. Känslighetsanalysen visar att de deltagare i varje projekt som det har gått sämst för tenderar att dra ner det genomsnittliga värdet mer än de som det har gått bäst för drar upp. Totalt har det i alla fall skett

en förbättring av lönsamheten utöver den lönsamhet som redan fanns första året efter projektdeltagande. Förändringen är liknande verkningsgradens men här presenterad i kronor. I denna uppföljande analys har vi haft möjlighet att titta på framgång fördelat på kön vilket visar en något bättre utveckling för kvinnor. Det är dock ett begränsat underlag per projekt när man gör den uppdelningen så tolkningen bör göras med försiktighet. Variationen är också stor mellan olika projekt.

TABELL 7. Förändring av lönsamhet per deltagare mellan år ett och år två

	Förändring intäkt uppföljande utvärdering två år efter projektdeltagande	
	Utan känslighetsanalys	Med känslighetsanalys
Alla	+ 14 800 kr	+ 30 100 kr
Kvinnor	+ 12 400 kr	*
Män	- 2 000 kr	*
Bästa värde	+202 900 kr	+ 197 600 kr
Sämsta värde	-215 000 kr	-20 200 kr

*Med anledning av litet underlag är det inte möjligt att för varje projekt ta bort det bästa och det sämsta värdet för respektive kön.

LÖNSAMHET PÅ MEDELLÅNG SIKT (5 ÅR)

Nyckeltalet som rör lönsamhet på medellång sikt (5 år) beräknas genom att man gör en kalkyl baserad på att den kortsiktiga intäkten, som uppkommit andra året efter deltagarna lämnat projektet kvarstår under ytterligare tre år och från det värdet dras åtgärdskostnaden. Även om resultatet bygger på en prognos visar den på den potentiella lönsamhet som kan realiseras om det kortsiktiga resultatet består i ytterligare några år.

Medelvärdet för offentlig sektor per deltagare är drygt 555 000 kronor. Anledningen till att lönsamheten är proportionellt större efter fem år än efter ett år har att göra med att hela projektkostnaden tas under det första året. Kommande års intäkter "tyngs" därför inte av den här posten.

TABELL 8. Sammanställningen visar projektens lönsamhet per deltagare för offentlig sektor och olika sektorer på medellång sikt, fem år.

	Medelvärde
Offentlig sektor	555 500 kr
Kommun/stad	163 800 kr
Landsting/region	180 600 kr
Staten, totalt	-37 300 kr
Arbetsförmedlingen	-214 900 kr
Försäkringskassan	40 600 kr

PAYOFF-TID

Med nyckeltalet payoff-tid mäts hur lång tid det tar innan projektets kostnad är återbetald till offentlig sektor respektive de olika sektorerna. Av de projekt som studerats inför den här rapporten är medianvärdet för offentlig sektor sju månader. Kortast återbetalningstid för några projekt är en månad medan det finns ett projekt som saknar lönsamhet även på lång sikt, vilket innebär att det inte finns någon payoff-tid över huvud taget för det här projektet.

På sektorsnivå har kommunen den kortaste återbetalningstiden på fem månader medan landstinget har sju månader.

Genom den roll som Arbetsförmedlingen har i processen är det inte förvånande att de saknar en återbetalning i de allra flesta av våra studerade projekt. Deltagarna i projekten står efter insats närmar arbetsmarknaden och börjar utnyttja Arbetsförmedlingens tjänster i större utsträckning. Samtidigt brukar de kommunens, landstingets och försäkringskassans tjänster i lägre grad.

TABELL 9. Sammanställningen visar projektens payoff-tid för offentlig sektor samlat och olika sektorer

	Medianvärde	Lägst värde	Högst värde
Offentlig sektor	7 månader	1 månad	---
Kommun/stad	5 månader	1 månad	---
Landsting/region	7 månader	1 månad	---
Staten, totalt	21 månader	1 månad	---
Arbetsförmedlingen	---	11 månader	---
Försäkringskassan	11 månader	1 månad	---

PÅVERKAN PÅ DELTAGARNAS EKONOMI

Påverkan på deltagarnas egen ekonomi har varit positiv i alla de projekt vi utvärderat. I genomsnitt har den dispo-

nibla inkomsten ökat med ganska precis 40 000 kronor på årsbasis två år efter projektet, 10 000 kronor mer än efter ett år.

TABELL 10. Sammanställningen visar hur deltagarnas egen ekonomi påverkats efter ett och två år

	Medelvärde	Maxvärde	Minvärde
Disponibel inkomst ett år efter avslut	29 900 kr	65 400 kr	7 100 kr
Disponibel inkomst två år efter avslut	40 100 kr	58 200 kr	8 300 kr

REFERENSER

Angelin, A. (2009). Den dubbla vanmaktens logik. En studie om långvarig arbetslöshet och socialbidragstagande bland unga vuxna. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.

Audit Commission (2010). Against the odds. Re-engaging young people in education, employment or training. London: Audit Commission.

SCB (2009) Arbetskraftsprognos 2009. Utvecklingen till år 2030 enligt två scenarier. Örebro: Statistiska centralbyrån
SOU 2003:92. Unga utanför. Stockholm: Fritzes.

Temagruppen Unga i arbetslivet (2011a). Det lönar sig. En analys av 28 arbetsmarknadsprojekts samhällsekonomiska potential. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Temagruppen Unga i arbetslivet (2011:1). Unga som varken arbetar eller studerar. Hur många är de och vad gör de? Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Temagruppen Unga i arbetslivet (2011:2). Det lönar sig. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Temagruppen Unga i arbetslivet (2012:1). Temporära organisationer för permanenta problem. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Temagruppen Unga i arbetslivet (2012:6). Kreativa projekt. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Projekt	Projektägare	Antal deltagare som intervjuats ett år efter	Antal deltagare som intervjuats två år efter	Renodlat ungdomsprojekt	Verkningsgrad ett år efter avslut, %	Verkningsgrad två år efter avslut, %	Återbetalningstid, månader
Unga med SA	SF Skövde	10	10	Ja	36	-27	1
Gemensamma taget	SF Urneå	16	*	Nej	2	*	---
Utsikten	SF Skellefteå	29	27	Ja	29	+ 5	7
Coachingteamet	S Dalarnas SF	12	5	Nej	33	+ 33	9
Arbetslivscoacher	N Västmanlands SF	23	*	Nej	33	*	3
Utgångspunkten	SF Ale m fl	61	*	Ja	20	*	2
Sigma	SF Norra Örebro län	4	*	Nej	4	*	7
Ungdomscoach	SF Norra Örebro län	28	*	Nej	41	*	2
Linus	SF Motala	36	*	Nej	7	*	7
Kuggen	SF Kramfors	17	*	Ja	8	*	14
Samteamet	SF Ö Östergötland	11	*	Nej	19	*	2
ViCan	SF Hisingen	3	*	Nej	6	*	88
Metod & Matchning	SF Sundsvall	43	*	Nej	15	*	7
Jobbcentrum	SF Karlskoga	12	*	Nej	16	*	4
Epsilon	SF Norra Örebro län	26	24	Nej	14	-3	4
Empowerment	SF N Västmanland	29	*	Ja	11	*	8
Sambandet	SF Timrå	15	*	Ja	15	*	6

Sambandet	SF Timrå	15	*	Ja	15	*	6
Lotsen	SF Borås	30	14	Ja	39	-6	2
Åtgärdsteamet	SF Mjölby	10	8	Nej	6	-1	10
Columbus	SF Göteborg centrum	30	27	Ja	15	+ 12	15
Rodret	SF Hisingen	12	*	Nej	20	*	6
Tolvan	SF Ö-vik	14	10	Nej	4	+16	75
Mellansteget	SF Skellefteå	6	6	Ja	7	+1	49
Coachingteamet	SF Falun	25	15	Ja	18	+ 14	22
PraktiksamLindesberg	SF Norra Örebro län	26	22	Nej	17	-3	1
PraktiksamNora	SF Norra Örebro län	25	*	Ja	27	*	1
PraktiksamHällefors	SF Norra Örebro län	14	*	Nej	33	*	1
Ayande	SF Göteborg väster	25	*	Ja	9	*	22

*Inte med i uppföljning två år efter avslut.

DET LÖNAR SIG II

Rapporten du håller i din hand är en del av Temagruppen Unga i arbetslivets arbete med att samla och systematisera erfarenheter från de ungdomsprojekt med delfinansiering från Europeiska Socialfonden som bedrivs under åren 2007 – 2013.

Temagruppen Unga i arbetslivet är ett gemensamt projekt mellan Ungdomsstyrelsen, Arbetsförmedlingen, Sveriges Kommuner och Landsting, Försäkringskassan, Skolverket, Communicare och Socialstyrelsen.

Den här rapporten sammanfattar den samhällsekonomiska lönsamheten av ett antal projekt utifrån faktiska verksamheter och är en uppföljning av rapporten Det lönar sig från 2011 som följde upp unga deltagare vid 28 arbetsmarknadsprojekt ett år efter deltagande. I den här rapporten ser vi också på resultaten 2 år efter deltagande.

Rapporten har producerats av Temagruppen Unga i arbetslivet tillsammans med payoff AB.

För mer information om Temagruppen Unga i arbetslivet
och våra publikationer se www.temaunga.se

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden